

Nekaj pripomb k prvim poglavjem predhodnega načrta občega državljanskega zakonika.

Dr. Milan Škerlj.

Obče državljansko pravo je temelj in subsidiarni pravni vir trgovinskega, meničnega in čekovnega prava. Vendar te tri pravne grane nimajo z vsem občin drž. pravom enako važnih in številnih stikov. Bračno, obiteljsko, dedno pravo zanje nima posebnega pomena. Tudi nepremičninsko stvarno pravo v njih de lege lata ni pomembno niti ne bo takšno po NTZ,¹ dasi bodo mogoči trgovinski posli, ki jim bo predmet nepremičnina. Tkzv. občī del občega drž. prava in zlasti občī del in nekatera poglavja posebnega dela obligacijskega prava pa so z men. in ček. in predvsem s trg. pravom² v tako tesni zvezi, da je moje zanimanje za odnosne določbe PO pač upravičeno.² Od ureditve teh delov občega drž. prava je precej odvisno, ali in kako se bo premaknil temelj, na katerem sloni današnje trg., men. in ček. pravo, še bolj pa, v katerem obsegu in kako naj se uredi stvarno — in obligacijsko — pravni del NTZ.

¹ Kratice:

BGB = nemški državljanski zakonik.
CC = Code Civil.
ČN = II. načrt češkoslovaškega državljanskega zakonika.
ČZ = naš čekovni zakon.
drž. = državljanski.
KZ = Poljski Kodeks zobowiazań.
MZ = naš menični zakon.

NTZ = predlog trgovinskega zakonika za Kraljevino Jugoslavijo.
ODZ = avstrijski občī drž. zakonik z novelami.
PO = predosnova drž. zakonika za Kraljevino Jugoslavijo.
ŠO = švicarsko obligacijsko pravo.
TZ = avstrijski trgovinski zakonik.
trg. = trgovinski.

² Seveda bi se moglo misliti, da so prav one določbe ODZ, ki jih trg. zakoniki sploh ne vsebujejo, posebno važne za trg. pravo, toda to ne bi bilo povsem pravilno. Določbe bračnega, obiteljskega, dednega prava so važne za trgovca kakor za vsakega drugega, ne pa za trgovino samo; bolj prihajajo tudi za trgovino v pošteve določbe nepremičninskega prava, kolikor se tičejo trg. nastana kot krajevnega sodišča trgovčeve delavnosti (delavnice, poslovalnice itd.), vendar tu ne gre za opravljanje tekočih trg. poslov. Le kolikor bo trgovcu po § 2 NTZ predmet poslovanje promet z zemljišči (stavbena, terenska podjetja), bodo določbe nepremičninskega prava zanj neposredno važne, za ta del bodo pa tudi neomejeno veljale določbe občega drž. prava.

Ne nameravam se mnogo baviti s tem, kako in koliko so v PO uporabljeni BGB, ŠO, CC in ČN; vso to snov je imela pred seboj že komisija, ki je sestavila PO. Oziral pa se bom na novi poljski Kodeks zobowiazań, ki ga komisija še ni mogla uporabiti, ki je pa prav za vprašanje razmerja med obćim dr̄. zak. in trg. zak. jako pomemben, ker je obenem z njim izšel poljski kodeks handlowy. V KZ so vestno, pa kritiĉno uporabljeni ODZ, BGB, ŠO in, manj obsežno, tudi CC. Za nas ne more biti nezanimivo in brezpomembno, kako je v KZ prevzeta snov navedenih zakonikov, kako je spremenjena in popolnjena. Seveda ne bom navajal onih doloĉb, ki so istovetne z doloĉbami PO, niti tistih, ki se mi ne zde posreĉene ali ne za naše prilike primerne, paĉ pa bom opozarjal tudi na take, ki so v KZ vzete iz BGB in ŠO. Te so, v BGB in ŠO, že bile pred oĉmi komisije; morda bo dejstvo, da jih je prevzela tudi najnovejša kodifikacija, vplivalo pri presoji, ali naj se, s potrebnimi spremembami, vendar le ne uporabijo v naši PO. Ta misel je vzrok, da ĉesto citiram tudi BGB in ŠO, veĉkrat tudi ČN, katerega bi se bila PO lahko še marsikje posluŹila, kjer se ga ni.

Slednjiĉ naj še naglasim, da smatram za koristno, da se doloĉbe obeh pravnih gran, obĉega dr̄. in trg. prava, kolikor se tiĉejo iste snovi, brez vaŹnih razlogov ne razlikujejo, in da tudi potrebne razlike ne segajo dalj kakor je nujno, da se pa po mojem mnenju zbliŹanje redno ne more doseĉi s prevzemom doloĉb obĉega dr̄. prava v trg. pravo, nego po obratni poti. Sodobne smeri gredo v pravcu komercializacije obligacijskega dela obĉega dr̄. prava. To uĉe vse novejše kodifikacije, po ti poti moramo tudi mi odstraniti nepotrebne razlike.

* * *

§ 41. Ime je zašĉiteno ne samo s § 41, nego tudi s celo vrsto drugih zakonov (trg. zak.-firma, zakoni o zašĉiti industrijske svojine, o pobijanju neĉedne tekme, o avtorskem pravu, z obrtnim zakonom).

Vprašanje je, ali naj bi se izrazilo, da je doloĉba § 41 subsidiarna, da velja le, kolikor ime in psevdonim v danem primeru nista zašĉitena po posebnem zakonu?

Doloĉbe o jur. osebah so vaŹne zbog delniških druŹb in druŹb z o. z., dasi bodo te doloĉbe veljale le subsidiarno.

§ 42. Gl. opazke prof. Ć. Markoviĉa, posebno lit. a (i ĉ).

§ 48 odst. 2, vrsta 4. Kateri organi so tu mišljeni? Pač organi jur. osebe, toda mogli bi biti tudi drugi, na pr. državni (ustanove). Morda bi se reklo: „njegovih organa...“, ali pa „organa, za to nadležnih po statutima ili po zadužbinskoj ispravi“. V. tudi § 71 odst. 2, ki bi se lahko kar citiral.

§ 48 odst. 3. Po § 42 odst. 3 ne more pravne osebnosti dobiti tudi korporacija i. t. d., ki je naravnost zabranjena. § 48 odst. 3 nima določbe za primer, da se društvo i. t. d. p o z n e j e zabrani „naročitim propisom“; ali je gotovo, da ta primer spada pod § 48 odst. 1 in 2?

§ 53 odst. 1. Kdaj je udruženje „o s n o v a n o“? Kadar so izpolnjeni pogoji § 52 odst. 1, stavek 1 (t. j. sprejem statutih in postavitvev uprave)? Toda po § 50 udruženje dobi pravno osebnost, čim je volja... s sprejemom statuta postala vidna. Torej postavitvev uprave ni bistvena. Ali bo § 60 odst. 5 veljal tudi v primeru, da je izpolnjen pogoj po § 50, ne pa pogoj po § 52 odst. 1, stavek 1?

§ 60 odst. 4. Ali je z ozirom na besedilo § 53 odst. 1 („de-lovanje“), jasno, da se mora v register vpisati tudi odstop od § 60 odst. 4?

§ 61 odst. 2. Ali mora odpovedni rok res „po sili zakona“ biti polleten? Mišljeno je pač le, da izstopa z odpovedjo pravila ne morejo zabraniti in da odpovedni rok ne more biti daljši od pol leta. Zakaj ne bi smel biti krajši? Je to dovolj jasno rečeno?

§ 68 t. 2. Ali je izraz „opšte dobro“ boljši od izraza „javni interes“, ki ga na vzporednem mestu uporablja NTZ (§ 365, odst. 1 t. 2)? „Dobro“ v PO navadno pomeni kaj drugega, prim. §§ 321 in sl. V mnenjih o načrtu za NTZ se je pojavil spor, ali naj se reče „opšti“ ali „javni“ interes. „Javni“ je po mojem razumevanju ožje od „opšti“. Tako tudi neznatna večina mnenj. Gl. tudi § 388 PO.

§ 70. Kdo objavlja? Kdo poziva upnike? Na pr. kadar gre za prestanek po § 48 odst. 3 Gl. §§ 366 in 370 NTZ.

§ 80. Kdaj je ustanova osnovana? Gl. §§ 80, 81, 82, 83 in opazko št. 5.

§ 83 odst. 2 in § 42 odst. 2. Ali je „crkvena zadužbina“ in „zadužbina namenjena odredjenoj crkvenoj svrsi“ isto? Jezično vsekakor ni da bi moralo biti. Ako naj že res za „crkvene zadužbine“ veljajo posebne določbe — z zasebno-pravnega gledišča bi se morda moglo osporavati, da so potrebne — je pač boljši izraz, ki ga rabi § 83, ker je mnogo bolj določen.

§ 85 odst. 2. Ali to velja samo v primeru, da je osnovač za živa sodišču ali javnemu beležniku poveril vložitev predloga, ali tudi v primeru, da je poveritev izrazil v poslednji volji? Ali morejo dediči uspešno pobijati tako poslednjo voljo in s tem osnovanje ustanove, dasi je sodišče morda že vložilo predlog? Kaj bo z nujnimi dediči?

§ 91 t. 3. Ali je ta določba prisilne narave? V statutih nameščenskih penzijskih fondov raznih podjetij je neredko določba, da fond upravlja odbor, v katerem so zastopani tudi nameščenci. NTZ je to določbo prevzel (§ 339 odst. 2, § 374 odst. 3), ker se zdi, da je jako umestna.

§ 93 odst. 2. Določba prav dvomljive vrednosti, čim gre za ustanove, namenjene ne kulturnim, nego socialnim i. t. d. svrham. Ustanovnih bolnic imamo precej, drugih socialnih-podpornih-ustanov še mnogo več. Te naj pač spadajo pod min. soc. pol. in nar. zdr. Gl. § 374 odst. 4 NTZ, ki nadzor nad ustanovami za nameščence, osnovanimi po del. družbah, izrečno in namenoma poverja ministrstvu u. soc. pol. — Ali naj ministrstvo prosvete vrši vrhovni nadzor nad „cerkvenimi“ ustanovami, ne pa ministrstvo pravosodstva?

§ 95 odst. 1, §§ 96, 97. Kaj pa če je svrha ustanove dosežena, na pr. umrli so vsi, ki so imeli pravice do pokojnine?

§ 96 odst. 2. Ali bo § 67 odst. 2 veljal tudi v primeru § 92? Tudi za državno pravobranilstvo? Brez ozira, na druge določbe o odgovornosti javnih organov?

§§ 281, 282, 305 odst. 2, 314. V literaturi je bilo na osnovi čl. 1 prejšnjega men. reda (Wechselfähig ist jeder, welcher sich durch Verträge verpflichten kann) sporno, ali se more menično obvezati oni, ki je po §§ 246, 247 ODZ omejeno poslovno sposoben: judikatura mu je povsem odrekala menično sposobnost. Na podstavi § 97 MZ, ki veli: „u menično obavezu može stupiti svako lice, u koliko se može ugovorom obavezati“, se uči, da se maloletnik lahko tudi po menici zaveže za ono (toliko), s čemer sme razpolagati. Je to učenje pravilno? Če ni, ali kaže razjasniti z dodatkom v PO?

§ 321 stavek 2. Dasi po pretežnem mnenju javna trg. družba ali komanditna družba ni jur. oseba, ji vendar TZ priznava lastnino (čl. 91, 111, 143). Je § 321 v skladu s tem? Ali je § 321 sploh potreben? ČN ga je črtal.

§ 351 in mnogi drugi. Ali ne bi kazalo razlikovati: bevollmächtigt — „opunomočen“, ermächtigt — „ovlaščen“,

befugt — „vlastan“, poslednje kaže na oblast, ki jo daje sam zakon. Na pr. v § 379 bi se „ovlaščenje“ moralo nadomestiti z „vlast“, v § 390 pravilno „vlastan“ — „befugt“. Slovenski je terminološko razlikovanje med „opunomočen“ in „ovlaščen“ morda težko, za „vlast“ bi bil dober izraz „oblast“, pridevnik od njega ni v navadi, lahko pa se opiše.

§ 388. Ali ne kaže izraziti, da je pri razlastitvi pravica razpolaganja in lastnina pridobljena šele s plačilom „odškodnine“ ali s položitvijo pri sodišču ali drugem oblastvu? Znan je primer, ko se je zemljišče pravnoveljavno razlastilo, uporabljalo, ne plačalo. Ko je razlaščenec po pravilni poti dosegel zvišanje ponujene odmene, je razlastitelj dal razveljaviti razlastitveni odlok, razlaščenec se pa lahko praveda za „odškodnino“, ki je tako res postala odškodnina.

§§ 390, 474 in čl. 306 do 308 TZ. Na osnovi § 367 ODZ se dvomi, ali se „uz naplatu“ ne nanaša tudi na primer pridobitve od obrtnika, dasi je samo besedilo ti razlagi precej nasprotno. Ali bi se vprašanje ne moglo jasno rešiti? Za trg. pravo važno zbog novoletnih in drugih običajnih „daril“. To bi bilo važno tudi v primeru, da zastave ne da osebni dolжник, nego kdo drugi, neodplatno.

§§ 394, 334. Zelo koristno, celo potrebno bi bilo, PO popolniti s posebnim poglavjem o vrednostnih, zlasti o imetniških papirjih, in z določbami o drugih v prometu navadnih znakih (vstopnice, garderobni listki, znaki obrtnikov, ki vrše popravila in sl.). To je po mojem mnenju ena najobčutnejših praznin PO. V NTZ ta snov ne spada, v trgovini gre predvsem za promet s takimi stvarmi, manj za izdajanje in za način obveze in njeno uveljavljanje. Tudi Poljska je določbe o listinah na imetnike in o „legitimacijskih znakih“ sprejela v KZ (čl. 225 in sl.), ne v trg. zak., prav tako Nemčija.

§ 468. Kako se pridobi zastavna pravica na indosabilnih papirjih? Ali s prosto predajo „na čuvanje“, kakor se na temelju ODZ navadno uči? Položaj je potem ta, da zastavljač pravice ne more izvršiti, ker nima listine, zastavni upnik pa tudi ne — vsaj ne brez posebnega izvršilnega naslova —, ker ni formalno legitimovan. Zdi se, da je določba čl. 309 odst. 2, t. 2 praktičnejša; prim. tudi § 18 MZ.